

Asia: VN/7326/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

- **Näkemyksenne porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista säännöksistä (6 a luku)**

40a §: Paikallinen metsä- ja maataloustuottajia edustava yhdistys ei edusta muualla kuin Metsähallituksen hallinnassa olevalla alueella harjoitettavaa metsätaloutta, vaan tämä on Metsänhoitoyhdistyksen tehtävä. Kuultavien joukossa tulee olla paikalliset metsä- ja maataloustuottajia edustavat yhdistykset ja Metsänhoitoyhdistykset.

40b §: Hoito- ja käyttösuunnitelman sisältöön on perusteltua avata muun maankäytön vaikutuksia paliskunnan Hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevaan suunnitteluun ja työhön, sikäli kun nämä vaikutukset ja mahdolliset uhkatekijät ohjaavat paliskunnan omia toimenpiteitä. Hoito- ja käyttösuunnitelmilla ei ole kolmansiin osapuoliin ja muuhun maankäyttöön ulottuvia velvoitteita. Kirjaus siitä, että suunnitelmia käytetään myös maankäyttöhankkeiden suunnittelussa arvioimaan ja vähentämään niistä poronhoidolle aiheutuvia haittoja, on ristiriidassa tämän lähtökohdan kanssa.

40b §: Poronhoidosta viljelyksille ja vakitukselle asutukselle sekä metsänuudistusaloille aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen liittyvien käytäntöjen kuvaaminen Hoito- ja käyttösuunnitelmissa nähdään hyvänä.

40b §: Ennallistamiseen tähtäävien toimenpiteiden kohdistuessa yksityisen maanomistajan alueelle tuleekin edellyttää kirjallista sopimista omistus- tai hallintaoikeuden omistajan kanssa.

40c §: ”Voisi tulla myös esimerkiksi tilanteita, joissa porojen tarkoituksenmukainen liikkuminen eri laidunalueiden välillä kriittisinä aikoina estyisi muista maankäyttäjistä riippuvista syistä. Paliskunnan olisi tarkoituksenmukaista ensisijaisesti pyrkiä etsimään toimenpiteen toteuttamiseen johtavaa ratkaisua tilanteeseen sopivalla tavalla, esimerkiksi neuvottelemalla alueen yksityisten maanomistajien ja -haltijoiden kanssa.” Toimenpiteen vaihtaminen toiseen olisi viimesijainen keino, mutta tässä muodossa kirjoitettuna antaa kuvan, että muu maankäyttö olisi alisteinen poronhoitoon nähden ja että muun maankäytön tulisi ensisijaisesti muuttaa toimintatapojaan. Edelleen korostamme, että Hoito- ja käyttösuunnitelmat eivät luo velvoitteita kolmansille osapuolille tai muille maankäyttömuodoille eikä niiden soveltaminen käytännössä saa tällaiseen johtaa.

40c §: Katsomme edelleen, että paliskunnilla on liian laaja harkintavalta tiedon julkisuuden osalta. Uskomme, että tämä tulee johtamaan tiedon pyytäjien eriarvoiseen kohteluun riippuen siitä mikä taho tai paliskunta tietopyynnön kohteena on. Laista tulisi ilmetä taho, jolle paliskunnan tekemästä tiedon julkisuutta koskevasta päätöksestä voi tarvittaessa valittaa.

43 §: Kielto myydä tai lahjoittaa poroja tilanteessa, jossa vähentämättä olevien porojen määrä on yli 3 prosenttia eloporojen kokonaismäärästä, on hyvä asia. Myynnin ja lahjoituksen lisäksi tässä pykälässä tulisi ottaa huomioon myös muut mahdolliset porokarjan luovutustavat ("tai muuten luovuttaa").

47 §: Poronhoitorikkomuksena rangaistavaksi tulisi säätää myös 31 §:n mukainen porojen poistoimittamista koskevan velvollisuuden laiminlyönti sekä 32 §:n mukainen aitaamisvelvollisuuden laiminlyönti.

52 §: Ruokaviraston mahdollisuus kohdentaa määräyksiä myös paliskunnan osakkaisiin on hyvä asia. Teettämisen tulisi koskea myös paliskunnan osakasta koskevia määräyksiä.

52 a §: MTK pitää teurastuksen laiminlyöntimaksua koskevaa uudistusta erittäin hyvänä toivon, että tämä tehostaa lain ja paliskunnan päätösten noudattamista. MTK kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että maksun suuruus on pienentynyt merkittävästi siitä, mitä sen alun perin oli tarkoitus olla. Epäselväksi jää, olisiko suurempi maksu kuitenkin vaikuttavuudeltaan paremmin lain ja paliskunnan päätösten noudattamiseen ohjaava. Teurastuksen laiminlyöntimaksun muuttaminen vaatii lainmuutoksen, joten tämäkin huomioiden tulisi pohtia onko maksun suuruus lähtökohtaisesti riittävä.

52 b §: Ruokaviraston tiedonsaantioikeuksien riittävyyden varmistaminen on tärkeää lain tehokkaan viranomaisvalvonnan kannalta. Ruokavirasto toimii osaltaan paliskuntien tukena näiden tekemien päätösten toteutumisen valvonnassa.

- **Näkemyksenne poromäärien vähentämistä ja hallintaa koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista (3 luvun säännökset)**

21§: Talvilaidunten kestävä tuottokyvyn huomioon ottaminen reunaehtona porojen enimmäismäärästä päätettäessä on hyvä asia. Hyvänä asiana nähdään myös, että paliskunnan päätöstä on noudatettava mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

21a§: MTK pitää hyvänä sitä, että pykälä on kirjoitettu paliskuntaa velvoittavaan muotoon.

22§: MTK pitää hyvänä, että paliskunnan osalta porojen vähentäminen on kirjoitettu selkeästi velvoittavaan muotoon, ja näitä päätöksiä on noudatettava mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

22a§: Nykyinen muotoilu paliskunnan osakkaan vastuusta on liian väljä. Ensimmäinen lause tulisi muuttaa muotoon: Paliskunnan osakkaan on vähennettävä porojensa määrää 22§:ssä tarkoitetun paliskunnan päätöksen mukaisesti. Samassa pykälässä viitataan myöhemmin paliskunnan osakkaan velvollisuuteen vähentää porot, joten siltäkin osin alun täsmällisempi muotoilu olisi johdonmukaisempi.

22a§: ”Paliskunta voi 22 §:ssä tarkoitetussa päätöksessään määrätä, että se toimeenpanee vähentämisen paliskunnan järjestämissä poroerotuksissa niiden poronomistajien puolesta”. Paliskunnalle asiassa jätetty harkinnanvara vähentää ylilukukontrollin vaikuttavuutta. Paliskunta tulisi velvoittaa tekemään ja toimeenpanemaan päätös porojen vähentämisestä tilanteissa, joissa poronomistaja ei sitä itse tee. Vain tällä tavalla voidaan varmistaa tehokas ja toimiva ylilukukontrolli.

- **Näkemyksenne muista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista**

Paliskunnan toimintaa selkeyttävät sekä helpottavat muutokset ja lisäykset pykäliin 10, 14, 15, 16a ja 19a nähdään hyvinä.

- **Näkemyksenne porotalouden tukia koskevaan lainsäädäntöön ehdotetuista muutoksista (lakiehdotukset 2–3)**

Lakiehdotus 3: Vaatimus Hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevien velvoitteiden noudattamisesta tuen myöntämisen edellytyksenä on hyvä asia.

Lakiehdotus 3: Paliskunnan vähentämissä päätöksen noudattaminen tuen saamisen edellytyksenä on sinällään hyvä ja lisää painetta valvoa paliskunnan tekemän, porojen vähentämistä koskevan

päätöksen noudattamista. Onko kuitenkin vaarana, että uhka paliskunnan tukien menettämisestä tekee porojen vähentämisen toimenpiteestä vähemmän mielenkiintoisen vaihtoehdon paliskunnille Hoito- ja käyttösuunnitelmaan valittavaksi?

- **Lausunnonantajan muut mahdolliset näkökohdat ja huomiot (esim. lakiehdotusten perustelut)**

Sivulla 9 viitataan saamelaisten perinteisen tiedon haltijoiden tietoon jäkälälaidunten tilasta. Tähän toivotaan lisättävän kuvaus tiedonkeruumenetelmistä, jotta lukijan on mahdollista arvioida tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta (vrt. tutkimustuloksiin viitattaessa tuodaan perustelut tutkimustapojen ja -tulosten myötä esille).

Sivulla 12 viitataan nykyistä suurempien poromäärien kannattavuuteen, mikäli laidunkiertosysteemi voidaan yhdistää lisääntyneeseen vanhojen metsien määrään. Tämä pitkälle menevä olettaus on ristiriidassa lakimuutoksen tavoitteen kanssa (poromäärien ja laidunnuspaineen hallinta nykyisillä poromäärillä). Ylisuurten poromäärien on useiden tutkimusten perusteella todettu olevan merkittävä tekijä jäkälälaidunten taantumisessa. Viittaus tulisi poistaa.

Sivulla 25 porotalouden todetaan olevan Lapissa suurin alkutuotannon ala. Tässä yhteydessä olisi esitettävä lähdeaineisto ja mittari, millä tähän toteamukseen on tultu. Onko kyse lihantuotantomääristä vai elinkeinon liiketoiminnan merkityksestä muulla tavalla mitattuna? Samalla sivulla jätetään muun alkutuotannon merkitys huoltovarmuuteen ja alueen elinvoimaan huomiotta jättäen olettamuksen, ettei niillä ole alueelle vastaavaa merkitystä kuin poronhoidolla.

Sivulla 25 laidunten tilaan todetaan vaikuttavan metsätalous ja muu maankäyttö. Poronhoitoon nähden metsätalous on muuta maankäyttöä, eikä sitä ole tarpeen erikseen mainita.

Sivulla 29 Hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevan lainsäädäntötyön tavoitteena mainitaan muun maankäytön laitumille ja niiden biologiselle monimuotoisuudelle aiheuttamien haitallisten vaikutusten poistaminen tai vähentäminen. Lakimuutoksen tavoite ei ole vähentää muun maankäytön vaikutuksia poronhoidolle ja laitumille, vaan nimenomaan kehittää paliskuntien omia työkaluja laidunten hoidon ja käytön suunnitteluun ja niiden tilan parantamiseen sekä velvoittaa paliskunnat näiden työkalujen käyttöön. Tämä kirjaus tulee poistaa, koska kuten sivun 30 tavoitteisiin on kirjattu, suunnitelmilla ei ole sitovia vaikutuksia muuhun maankäyttöön. Muutoin tavoitteet uudistukselle ovat hyvät ja tukevat myös poronhoitolain kirjauksia esimerkiksi poronlaidunnuksen viljelyksille ja vakitukselle asumiselle sekä metsänuudistusaloille aiheutuvien haittajoen ehkäisystä.

Sivulla 30 ja 58 on viittauksia porojen lisäruokintaan; HE:ssä on pyritty avaamaan pysyväisluonteisen ja tilapäisluonteisen ruokinnan eroja. Nyt jo on tunnistettavissa, että näiden kahden välinen

rajanveto käytännön soveltamistilanteissa tulee olemaan vaikeaa. Jos mahdollista, näitä määritelmiä tulisi pyrkiä tarkentamaan vielä lisää.

Sivulla 30 ja 31 on viittauksia tokkakuntiin, siidoihin ja kyläryhmiin. MTK haluaa muistuttaa, että tokkakuntien, siidojen ja kyläryhmien mainitseminen yhtä vaihtoehtoista suunnitelman toimenpidettä kuvailevassa säännöksessä ei tarkoita, että tällaiset ryhmittymät korvaisivat paliskunnat 53 §:n mukaisten neuvottelujen osapuolina, koska 53 §:ssä mainitaan nimenomaan paliskunnat neuvottelijoina. HKS-toimea koskeva säännös liittyy vain siihen, miten poroja käytännössä hoidetaan paliskunnan sisällä. Tämän voisi selkeyden vuoksi avata tarkemmin vielä lain perusteluosaan.

Sivulla 39 viitataan ilmastovaikutusten yhteydessä Kebiporo-hankkeen osalta maaperään varastoituneen hiilen määrän muutoksiin, mutta maaperätutkijoiden mukaan ei ole olemassa luotettavia tapoja mitata maaperään varastoituneen hiilen määrää. Näin ollen kyseenalaistamme tämän tuloksen.

Sivulla 75 todetaan, että ehdotettu uudistus ei merkitse sisällöllisiä muutoksia poronhoito-oikeuteen, porojen omistusoikeuteen tai vahinkojen estämis- tai korvausvelvollisuuteen. On kuitenkin tunnistettu, että nimenomaan vahinkojen estämis- ja korvaamisvelvollisuuteen liittyvät erimielisyydet ja haasteet vaikeuttavat merkittäväällä tavalla poronhoitajien ja maanomistajien keskinäistä vuoropuhelua. Katsomme, että myös tähän olisi paitsi mahdollista, myös syytä etsiä ratkaisuja ehdotetun uudistuksen myötä.

Mäki-Hakola Marko
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.

Harjunpää Laura
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry